

GIZONARI DAGOKION ESKUBIDEA

Gizarte-gailetaz diardudan bakoitzean, burura datorkidan lenen gauza auxe da: korapillo ikaragarria dagola askatu bearrekoa, bai langilleeri buruz, ta aundiagoa dager, bear gorritan ta itxura negargarrian bizi diran ainbeste pamilieri begiratzan badiegu.

Egiz, biotza erdibituta gelditzen zait onelako zoritxarrak ta esberdintasunak ikusi ta jakiten ditudan bakoitzea. Problema aundia benetan mundu guziko langilleena. Urrutira joan gabe ere, Españi'n gauza beltz ta oker dakusgu. Jesulagun Jose Maria Díez Alegria'k argiro azaldu zigun bere konferentzi batean Españi'n jasaten ari geran egoera latz-negargarria. Ta azkenaldi ontan, "Colligite" aldizkariak zer esan dizkigun, ez al zera gogoratzen irakurle? Luza ninteko gizarte-baratzan dauden bearrak aztertzen; langilleak beren bizkar gañean daramazkiten nekeoñaze edo zoritxarrak azaltzen. Baña oraingoz nere elburu au ez da beste bat baño.

Gizonak bizi nai badu, lan egin bearrean dago. Zama aundi au Adan'ek pekatu egin zuanetik datorkio. "Ire bekokiko izerdiaz jango duk". Jaungoikoaren itz latz eta gogorraren oiartzuna gizon guztietara zabaldu zan. Lege onetatik landa etzan iñor ere gelditu.

Egia da gizonak lanera beartuak daudela, baña baita ere egia da egin lanari sari egokia eman bear zaiola, langilleeri dagozkien eskubideak aintzat artu bear dirala. Aspaldian zer ikusten ari gera orde, gizonaren nortasuna makina baten ariora beartua baño? Bizi nai izan eta ezin. Bizitza, bizkar gainean daraman karga astun baten antzera gertatzen zaio. Ta era ontan ikusirik ezin al zezaketen ezertxo ere egin? Langillea bera bakarrik etzan aski, bizitza obeagotu eta nagusien-gandik lanerako kondizio obeagoak lortutzeko. Orre-gatik, bere kideko batzuekin elkartuaz indar geiago euki ta egin zezaketen. Ta sorionez batu ziran. Onengatik bada, gaur ludian orrenbeste elkartasun ikusten dira. Nere lantxo ontan, elkartasunak edo beste itzetan sindikatoak zer diran azaldu nai nuke, ta gizonak bere kidekoekin elkartzeko duan eskubidea.

ESKUBIDE AU GIZONARI NATURAZ DATORKIO.

Bere kidekoekin elkartzeko joera gizon guztiak daramate. Ba, bera bakarrik naikoa ez dala ikusten du eta besteen laguntza bearrezkoa zaiola. Idazteunak ere berdin dio: " Anaiak anaiarengandik laguntza baldin badu sendotasuna bezela da". Orre-gatik gizonak elkartzea nai izango balute iñork ezin dezaieke galerazi, eskubide ori naturaz baidatorkie. "Rerum novarum" deritzan enziklikan Leon XIII'gnak argiro darakus: " Gizonari elkartzeko eskubidea naturaz datorkionez, laterriak edo gobernuak ezin ukatu edo kendu dezaken ezkeroz, langilleek elkartasunak eratu ditzakete xede edo jomuga on eta onurakorra daukaten bakoitzean, eta gobernuak eskubide au ukatuko balie, naturaren buruzki ibilliko litzake". Malinas'ko Gizarte Araudiak onela dio: " Nai dutenak elkartasunak osatu ditzakete. Auek beste itzetan sindikatoak deritzate".(1)

Alabaña sindikatoak eratzeko eskubidea mugagea ez da. Gerta liteke batzuetan, gobernuaren

legeak elkartasun auetako mota batzuk ukatzea, zuzenbide edo gobernuaren buruzki daudenean adibidez. Emen zerbait agertu bearra dago gobernuari buruz:

Lenen, gobernuak geienean, gorago esan dugunez, gizoner elkartasunak eraikitzeke naturaz daukan eskubidea ezin dezake lotu; geiago, gobernuua naturazko eskubidea ezerezteke ez dago, zaitutzeke baño.

Ta bigarren, naturaz dagozkien eskubidearen bidez eraikitako elkartasun auek, gobernuak ondo-artu ta zaitu ez ezen beren burujabetasuna edo askatasuna inoiz ez dezake zanpatu. Baña zillegi ez diran elkartasunak eragozten baditu, berari dagokion eskubide bategaz baliatzen da ta ongi dagi.

EDESTIARI BEGIRATUZ.

Edestia jarraiz, elkartasun auek egunetik egunera aldatuz joan dira, ta bi sailletan zertu genitzake: anaidiak edo gremioak ta sindikatoak. Anaidiak elkar laguntzeko Elizaren babesean sortu, loretu ta berak eragiñaz XII-XIII^{gn} gizaldietan beren goi-maillara iritxi ziran; XVI^{gn} gizaldirako orde, gainbera zijoazen. Ta XVII^{gn} gizaldian, Prantzi an sortu matxinadan, beste gauz negargareietaz gainera, auek ere kendu zituzten. Langilleak inoren laguntzik gabe ta bakarrik gelditu ziran, ta nagusi ankerrak beren eskubideak alperrikakoak bailiran artu zituzten.(2)

Langilleak ere ontan gelditu ziranean elkartu ziran eta sindikatoak sortu zituzten. Lenengoz, Belgica n eratu ziran 1928^{gn} urtean (3). Arrezkero eralketa aundi oargarria nabaitzen da. Orregatik, goien aipa anaidiak alde batera utzirik, luze egingo baizilaiguke, sindikatoak zeatz-meatz aztertuko ditugu.

ZER ETA ZENBAT ERATAKO DIRAN.

Sindikatoa onela zeindu genezake: gizarte mailla berdiñeko diran gizonak beren maillako eskubideak zaitu ta lasaitasuna lortzearren osatzen diran elkartasunak. Sindikatoak orde, artzen dituzten gizonen maillari begiratuki iru eratako izan

ditezke, langilleenak, nagusienak ta nastuak. Ba-koitzaren berri oraintxe emango dut.

Langille-sindikatoa deritza, langillez osatzen dan elkartasunak. Beren eskubideak lortu ta obeagotu al izateko, au da, lanari, sari kon-tueri, lanean sartu bear orduei ta abarrei dagoz-kiena begiratzen dute. Orain erabaki dugun sindi-katoa zearkakoa da edo orizontala deritzaio. Sin-dikato anek mailla berdiñeko langilleak artzen ditulako darama izen au. Ta zearkakoa ere deritza-io, sindikatoan gauz berdiñak sortzen dituztenak elkartzen ditulako; adibidez, berunezko meatokiak bakarrik.

Nagusi-sindikatoa berriz, nagusiegaz osatu ta beren obari ta eskubideak zaitu al iza-teko elkartzen diranak. Au, bestea bezelaxe, ze-arkakoa ere da. Sindikato nastua deritza langille ta nagusiak baltzuan elkartzen diranean, beren artean izan ditezken eztabaidak erabakitzearren. Au da, Eleizak ere sindikatotan deien aolkatzen duna, ta bide oso egokia nagusi ta langilleen ar-teko alkartasunak eragin ta ezin ikusiak ta ez-berdintasunak kentzeko. Ta sindikato-baltzu auek gañera kopuru berdiña izan bear dute langille ta nagusien artetik, au da, zenbat langille ainbat nagusi, sindikato-zuzendaritzan alegia.

Lenago, sindikatoa zearkako bat ba-dala esan dugun dugun bezela, ba-da beste sindikato bat goitik-beerakoa edo "vertical" deritzaiona. Bere altzoan enpresa bateko langille ta nagusiak oro batutzen edo zailtzen ditulako darama izen au. (4). Goitik beerako sindikatoa beste era batera ere ulertu diteke. Ta ondoen adibide baten bitar-tez ikusiko dugu. Burnizko goitik-beerako sindi-katoak burni-lanean aritzen diran enpresa guztiak artzen ditu. (5).

Bakarra deritzan beste sindikato bat ere ba-da. Ba onelako sindikatoak aberri bateko lan-gille ta nagusi guztiak sindikato batean elkartzen ditu. Sindikato bakar au zuzen ta legez dagoke langille berak autatu ta onartua balitzake. Baña, ez ain zuzen, geiago, sortzezko legearen buruzki, gobernuak artez edo zearka langilleeri arreraziko balieke. Gerta liteke orde, gobernuaren jokaera au zillegi izatea, adibidez, aberriaren lasatasunak bearrezten baldin badio, baña lasaitasun au lorturik dagonean ez da zillegi. (6).

SINDIKATO BEARRA.-

Sindikatoari buruz zerbait zerbait esanik dugunez, gizarte soroan dagoan bere bearra azalduko dugu. Sindikatoari dagokion eginbearra gaur egunean dakusgu batez ere. Langilleak zerbait lortu nai badute sindikatoaren bidez egin dezakete. Adibidez, langilleak nagusi-arekin egin nai duan lanerako elkarte edo kontratua. Elkarte au langilleak berak bakarrik egin nai balukete, askotan, zalantzarik gabe baldintza edo kondizio kaltezoak ere artu bearko lituzkete. Orregatik, sindikatoa beren kerizpea dala esan genezake.(7).

"Beartsuen egoera negargarria alienatzea bearrezkoa deritzait. Eta ontarako biderik egokiena sandikatoa da," Saliege Goi-gotzaiak esan. (8). Berebat Valencia'ko Olaetxea Goi-gotzaiak enpresaio katolikoei egin itzaldian: "Enpresaren berrikuntza sendo ta egizkoa ezarri nai badugu, bearrezko ta egokia litzake sindikatoaren bidezko langille-nagusi arteko elkar izketa."(9). Pio X'garrenak Brasil'go Eleiz-agintariei zuzenduz zesaien: "Toki guztietan zerbait bederik sortzen diran elkartasun auetako motak, kristauen artean, gizarteko soroan dauzkaten ogasunak zaitzearren, eraturteza gogozko litzaidake. Elkartasun auek oso egokiak baidirudite gure garai ontarako; auek bide dirala, langilleak beren ogasunak zaitu ta gañera sinismena iraun-arazi ditzakete".

SINDIKATOETAZKO ELEIZ-IRAKASKINTZA.-

Gai ontan, eleliz-agintari guztiak irakatsi dutena aztertzen jarri ezkeroz, asko luza gindezke. Leon XIII, Pio XI, ta urte auetan Pio XII'gnak idatzi-enziklikakin korapillo asko askatu dira gizarte baratzan. Sindikatoeri buruz zer irakatsi duten jakitea bearrezkoa zaigu. Eleizak beti bezela, gizadiaren onura edo irabaziari begiratuaz, sindikatoak eratzea aolakatu ez ezen bere indartzea edo aurrerapena ere lege batzuen bitartez artez zuzendu du. Sindikatoak zein eratan eratu bear diran Leon XIII'gnak. argiro aitortzen du: "Sindikato auek osatzen dituzten gizon guztieri, bide egoki ta lasaiak emanaz,

beren elburu edo gogo dutena lortu al izateko eran eraiki ta antolatu bear dirala. Ta elburu au langille bakoitzak bai animarentzako, bai gorputzarentzako ta bai bizitzarako bear dituan onura guztiak lortu ditzan izango da."(10)

Eleizak, langilleek duten elkartzeko eskubidea ondo ikusi du beti ta baita ontan lagundu ere; baña, sindikato auk Kristoren legeari, bere oñarri auskaltza balitz bezela elduaz, ta langilleen artean kristau bizitza eragitearren eratu ditezela aolkatzen du. "Ta inoiz, sindikatoak berez politika edo ekonomi-kontua bide dala toki askotan gertatzen denez, langilleari bai gorputzean, bai ogasunetan dagozkion eskubideak kenduko balizkioke, sindikatoa bera aldatua eta desegina geldituko litzake", Pio XII garrenak italitar langilleeri daisien bezela.

Ba-dakigu, sindikatoak Kristo ren buruzki ezin ditezkeela burutu. Baña. Eleizak askatasunik ez daukan tokian, auda, gobernuak Eleizaren nortasuna, eskubidea ezagutzen ez baditu, ta sindikatoak ere eleiz-legearen areuz eratzen ez badira, langille katolikoak onelako sindikatotan elkartu al litezke? Au litekena da, ta gertatzen dana. Kasu onetan zer egin, Malinas ko Gizarte Araudiak argiro darakugu: "Langille katoliko batek, onelako sindikatoetan, zalantzarik gabe bere izena eman dezake, bere sinismenaren kaltean ez badijoakio bederen ta Eleiz Katolikoaren babesean jarrai balezake"

Sindikato bakarrari buruz zer esan? Gorian ikusi dugu langilleeri naturaz dagokion elkartzeko eskubidea. Baña, sindikato bakarrak, beste guztiak baztertzen ba ditu, nun da langillearen askatasuna beren eskubideaz baliatzeko? Ta au da sindikato bakarraren jomuga. Orregatik Eleizak ezin dezake ondo artu. Oraindik, gizarte-soroan lan asko gelditzen zaigu egiteko, ta batez ere Espaini n, Eleizak irakatsi duana egin nai baldin ba dugu. Onela ezin genezake jarrai beintzat. Langilleari bizitzeko aña bear duan saria ezin eman diteke, sindikatoak bear diran bezela eratuta ez badaude. Pildain Gotzaiak ere argiro itz egin zuan gai onetaz berak egin artzai-eskutitz batean. Agian gogoratuko zera irakurle, ta ez nijoakizu berriz azaltzera. Bukatu baño len auxe dasaizut: Eleiz-irakatsiak onartzen eta jarraitzen baditugu, bide zuzenetik goazela, bitartean... ikusten ari gerana bizi bearko dugu, ba-